

วิจารณ์งานเขียน “ผู้หญิงในเพลงเท็งใหญ่เท็งยาว”¹

กุลธีร์ บรรจู่แก้ว

อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้หญิงในเพลงเท็งใหญ่เท็งยาว เป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ตัวบทและบริบทผ่านเพลงจากหนังสือ *อีสานร่วมสมัย : การวิเคราะห์ชนบทในตัวบทและบริบท* เขียนโดย ชานนท์ ไชยทองดี หนังสือเล่มดังกล่าวได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนประกอบด้วย 1) อีสานในเพลง 2) อีสานในเรื่องสั้น นวนิยาย และภาพยนตร์ และ 3) อีสานในคติชน โดยเน้นการวิเคราะห์บนฐานคิดแบบโครงสร้างนิยม และสัญศาสตร์ ตามอย่างการอ่านตัวบทและการตีความ อีกทั้งผสมผสานมุมมองสตรีนิยมเข้าร่วมในการวิเคราะห์ตัวบทงานของชานนท์มีขอบเขตการวิเคราะห์อยู่ในพื้นที่ภาคอีสาน และเพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองการต่อสู้ต่อรองของผู้คนผ่านตัวบทที่เขาได้เลือกหยิบยกมานำเสนอ ดังนั้นงานเขียนของชานนท์ *ผู้หญิงในเพลงเท็งใหญ่เท็งยาว* จึงมีเนื้อหาและความน่าสนใจดังต่อไปนี้

ชานนท์ เริ่มเรื่องด้วยการบอกเล่าความเป็นมาของสังคมไทยในเรื่องเพศ โดยอ้างอิงงานของชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ ในประเด็นเรื่องเพศที่เป็นกิจกรรมของอาณาบริเวณส่วนตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อส่วนรวม จึงถูกควบคุมโดยสังคมและรัฐ และอ้างอิงงานของโสพิณ โติธิกุล ที่กล่าวถึงบทเพลงไม่เพียงแต่เป็นรูปแบบหนึ่งของความบันเทิง หากแต่เป็นการสื่อความหมายผ่านเนื้อร้อง ท่วงทำนอง มิวสิกวิดีโอ และภาพลักษณ์ลักษณะของตัวศิลปิน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงยุคสมัย แม้ในท้ายที่สุดก็ยังคงวนเวียนอยู่ในอุดมคติแบบ “ผู้ชายเป็นใหญ่” ก็ตาม แต่ชานนท์เชื่อว่ามิบทเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดยผู้หญิงส่วนหนึ่ง มีเนื้อหาสื่อสารด้านความคิด อารมณ์ และความรู้สึกในเรื่องเพศ ดังที่ปรากฏในบทเพลง *เท็งใหญ่เท็งยาว* ผู้หญิงในบทเพลงดังกล่าวได้ถ่ายทอดความรู้สึกถึงความต้องการผู้ชายในอุดมคติ ที่ถือได้ว่าเป็นขบถต่อจารีตในสังคมกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่ใช้สื่อสารความต้องการในบทเพลง ที่ใช้ลักษณะการจับจ้องการเฝ้ามอง ชานนท์จึงเชื่อว่าเป็นเพลงที่ช่วยตีแผ่แง่มุมในเครื่องความเป็นหญิง

ผู้หญิงร้องผู้หญิงมอง เป็นหัวข้อย่อยในงานเขียนส่วนนี้ของชานนท์ ได้นำแนวคิดการจ้องมอง (gaze) ที่นำเสนอโดยลอรา มัลวี (Laura Mulvey) ประเด็นสำคัญคือการจ้องมองของผู้หญิงมีสถานภาพเท่ากับวัตถุแห่งการจ้องมอง (to-be-looked-at-ness) แต่ผู้หญิงยังสามารถจับจ้องเทียบได้เทียบเท่ากับสถานะการจับจ้องของผู้ชายและเกย์ ชานนท์จึงเล็งเห็น

¹ ชานนท์ ไชยทองดี. *อีสานร่วมสมัย : การวิเคราะห์ชนบทในตัวบทและบริบท*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา, 2558

ความโดดเด่นของบทเพลงนี้ จากการที่ถูกขับร้องด้วยผู้หญิงและเนื้อหาเป็นเรื่องของผู้หญิง โดยกลับมาอ้างอิงถึงงานของโสพินอีกครั้ง ในเรื่องของเพลงเป็นจักรกลสำคัญในการสร้างความ เป็นทางสังคม (Social construction of reality) ให้กับผู้ฟัง เพราะไม่สามารถรับรู้ความเป็นจริงด้วยตนเอง แต่แหล่งความรู้มาจากสื่อ เพลงซึ่งได้ทำหน้าที่สื่อประเภทหนึ่ง จึงสามารถสะท้อนสิ่งที่ เป็นจริงในสังคมออกมา และยังเป็นการสร้างความ เป็นจริงให้กับสังคม อีกด้วย

ในบทเพลงได้สะท้อนและสร้างความจริง ในส่วนของการสะท้อนขนานที่เชื่อว่าเพลงเป็น กระบวนการที่บ่งชี้ว่าปัจจุบันภาพลักษณ์ สถานภาพ สิทธิของผู้หญิงก้าวไกลไปเพียงใด โดยยก ตัวอย่างเนื้อเพลงเท็งใหญ่เท็งยาวมาส่วนหนึ่งใจความว่า

“ตั้งแต่เป็นสาวผู้บ่าวกะพ้อมาหลาย ตั้งแต่พ้ออายจักเป็นจั่งได้บู่นี้
ใจมันเต้นตื๊ดตื๊ดลมหายใจบ่คงที่ บ่แม่น่น้องนั้มนั้หลังมกั๋อายละบ่
ทรงคือลิตีครันได้อายมาเป็นแพน เบ้งก้ามเป็นมัด ๆ
สมาร์ตน้อยเป็นตาช่อยเอาไปไถนาช่อยอีพ้อ นาโนนาลุ่มคือลิตู่มดีเนาะ
จั่งแม่น่หล่อถักใจ บ่แม่น่น้องเคียวท่าวไสค์ผู้ชายได้ นกะได้สเป็คน้องเลย”

เนื้อหาสำคัญที่ขนานที่ได้ตีความคือการขบถต่อจารีตทางสังคมที่ทำให้ผู้หญิงเรียบร้อย เหมือนผ้าพับไว้ การที่ผู้หญิงกล้าออกมาร้องถึงความต้องการและพรรณนาถึงความงาม ของร่างกายผู้ชาย ซึ่งถือเป็นการต่อต้านกรอบของสังคมที่ต้องการควบคุมพฤติกรรมของฝ่ายหญิง ที่ต้องรักษานวลสงวนตัว ภาพของหญิงในเพลงจึงแสดงผ่านการเฝ้ามองถวิลหาชาย และยังเป็น การใช้พื้นที่การจ้องมอง (gaze) นอกจากนั้นขนานที่ยังชี้ให้เห็นถึงอำนาจฝ่ายหญิง ที่เป็นฝ่าย ยื่นข้อเสนอให้กับฝ่ายชาย อีกทั้งแสดงถึงความปรารถนาความเป็นชาย (masculinity) ในอุดมคติ ผ่านกล้านเนื้อ และหากมองเชิงสัญลักษณ์ ไถ่หมายถึงอวัยวะเพศชาย นามหมายถึงอวัยวะเพศหญิง อีกทั้งนาที่ชุ่มฉ่ำที่เป็นสัญลักษณ์หมายถึงความพร้อมในการร่วมเพศ ดังเนื้อเพลงที่ว่า

“ครันได้อายมาเป็นแพน เบ้งก้ามแพนเป็นมัด ๆ สมาร์ตน้อย
เป็นตาช่อยเอาไปไถนาช่อยอีพ้อ นาโนนาลุ่มคือลิตู่มดีเนาะ
ครันได้อายรูปหล่อมาเป็นคู่นอนฝัน ลิบอกอีแม่ป็นนาตินบ้านให้เฮ็ด”

ผู้หญิงช่วงชิงอำนาจของผู้ชาย เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ ไม่เท่าเทียมของเพศสภาพระหว่างชายหญิง โดยอ้างอิงจากปรางณี วงศ์เทศ ในประเด็นดังกล่าว

ที่ว่าผู้หญิงมักถูกอยู่ใต้บังคับบัญชาดังคำกล่าวที่ว่า “ ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน ” และจาก นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่กล่าวว่าที่ผ่านมานในสังคมไทยความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงชายไม่เคยเท่าเทียมกันแต่ขานนที่ไต่ยกบทเพลง *เท็งใหญ่เท็งยาว* เป็นลักษณะของการช่วงชิงความหมาย จากฝ่ายหญิงในเรื่องอำนาจจากฝ่ายชาย ในบทเพลงยังมีการใช้การโต้กลับในประเด็นแม่พันธุ์ โดยนักร้องฝ่ายหญิงจะทำหน้าที่คัดสรรพ่อพันธุ์แทน ซึ่งขัดกับชนบสังคมไทยที่ฝ่ายหญิง ชาติพันธุ์ที่ในการสื่อสารประเด็นนี้ ดังนั้นจึงเป็นลดทอนภาพอำนาจของชายเป็นใหญ่ (patriarcahl society) และเพลงดังกล่าวยังมีการจ้องกลืนกินหมากผีผ่วน ซึ่งหมายถึง กิจกรรมร่วมเพศทางปาก (oral sex) การสื่อสารดังกล่าวยังสามารถตีความได้ว่าเป็นการรับรู้ ในหมู่ชาวรักร่วมเพศ (homosexuality) *เท็งใหญ่เท็งยาว* จึงมักถูกนำร้องผ่านชาวรักร่วมเพศ ดังปรากฏในสื่อออนไลน์

ผู้หญิงที่แท้จริงเป็นอย่างไร เป็นส่วนสุดท้ายที่ขานนที่ได้เขียนถึงก่อนจะเข้าสู่บทสรุป เขาเชื่อว่าผู้หญิงมีลักษณะที่สั่นไหว จากการแสดงออกผ่านเพลง *เท็งใหญ่เท็งยาว* ที่ไม่ตายตัว แน่เนื่องตามกรอบคิดสังคมกระแสหลัก อีกทั้งเป็นการระบายความคับข้องใจ (frustration) เพราะพื้นที่จริงทางสังคมได้กดทับผู้หญิงในเรื่องการแสดงความต้องการทางเพศด้วยจารีต และประเพณี ดังนั้นบทบาทของผู้หญิงจึงเป็นอย่างที่เรารับรู้โดยทั่วไปในสังคม ที่ว่าต้องเป็นแม่ ลูกสาวและภรรยาที่ดี ขานนที่ได้กล่าวถึงการแอบอิงนัยแฝงกับพฤติกรรมของการรักเพศเดียวกัน (homosexuality) เกิดจากความต้องการลดทอนความโง่งมในเรื่องความต้องการทางเพศ ภายใตสังคมชายเป็นใหญ่ ดังนั้นบทเพลง *เท็งใหญ่เท็งยาว* จึงเป็นการแสดงภาพตัวแทนที่ขบถ ต่อสังคมชายเป็นใหญ่ที่มักจะกำหนดบทบาทเพศสถานะ อีกทั้งเพื่อสำแดงให้เห็นถึงการต่อสู้ ต่อรอง การควบคุมอัตลักษณ์ของคนที่เป็นเพียงการถูกสร้างขึ้นมาจากประวัติศาสตร์

บทวิจารณ์

งานเขียนของขานนที่เรื่องผู้หญิงในเพลง *เท็งใหญ่เท็งยาว* พยายามที่จะวิเคราะห์ถอดรหัส ความหมายที่ซ่อนอยู่ใต้ตัวบทของบทเพลง โดยมองแต่เพียงนักร้องผู้หญิงที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทน ของเสียงสะท้อนความต้องการอย่างแท้จริง ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวความต้องการทางเพศ และการต่อสู้ต่อรองกับบทบาททางสังคมที่ถูกกดทับ ทว่าขานนที่และนักวิชาการสายวัฒนธรรม ศึกษาในไทยชอบที่จะนำบทเพลงลูกทุ่งมาวิเคราะห์ แต่กลับหลงลืมและไม่สามารถแยกแยะ ออกว่าบทเพลงเหล่านั้น ไม่ได้ถูกผลิตขึ้นมาภายใต้บริบทสังคมแบบชนบอย่างแท้จริง หากแต่ เกิดขึ้นจากการผลิตด้วยกระบวนการอุตสาหกรรม ที่มีการแบ่งงานกันทำ (division of labor) ของบริษัทค่ายเพลง มีระบบทุนนิยมเข้ามาครอบงำจำกัดความคิด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การที่กล่าวว่าบทเพลงดังกล่าว เท่ากับเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงที่เลือกฝ่าฝืนวาทกรรมแนวจารีตเป็นสิ่งที่อาจจะแลดูเกินจริง เพราะชาวนานที่ได้ลิ้มตั้งคำถามกลับไปยังจุดกำเนิดและกระบวนการผลิตของบทเพลงว่าเกิดขึ้นจากสิ่งใด? มีโครงสร้างอะไรคอยกำกับและกดทับอยู่หรือไม่ ?

การวิเคราะห์แต่เพียงเนื้อหาของบทเพลงกับตัวนักร้อง ไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การแสวงหาความหมายที่แท้จริงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กระบวนการผลิตเพลงแบบสมัยนิยม (popular music) ที่นักร้องทำหน้าที่เพียงผู้ส่งสาร (sender) มิได้มีอำนาจในการเลือกตัดสินใจในตัวบทของบทเพลงนั้น ๆ อย่างแท้จริง นี่เป็นกระบวนการตมต้นของระบบทุนนิยมที่หลอกล่อให้เราหลงเชื่อภาพมายาที่ถูกสร้างขึ้น โดยทำให้เชื่อสนิทใจจนมิได้ตั้งคำถามต่อที่มาและพามาสู่ความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงในการวิเคราะห์ตัวบท การร้องเพลงของนักร้องในโลกของดนตรีสมัยนิยมจึงไม่ใช่การถ่ายทอดอารมณ์ที่รู้สึกอย่างแท้จริง หากแต่เป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ กล่าวคือแม้ว่านักร้องเหล่านั้นมิได้มีความรู้สึกร่วมต่อเนื้อเพลงที่ถูกเลือกมาให้ร้อง แต่เพื่อปากท้องและหน้าที่จำต้องกระทำแม้มิใช่เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตเลยก็ตาม การกระทำดังกล่าวของวงการธุรกิจเพลง จึงไม่ต่างจากการขยอความต้องการของระบบทุนนิยม และความต้องการที่เกิดขึ้นจากสังคมชายเป็นใหญ่ ยัดใส่ปากของผู้หญิงร้องตามความนั้นออกมา ดังปรากฏให้เห็นอยู่ดาษดื่นในสื่อสมัยนิยม

แน่นอนว่าทฤษฎีวัฒนธรรมศึกษาตามแบบสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) ถือได้ว่าเป็นแม่แบบการวิเคราะห์วัฒนธรรมสมัยนิยม ที่นิยมสำหรับการนำมาสวมใส่เป็นแว่นวิเคราะห์ตัวบทอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงการศึกษาสื่อ กระบวนการถอดรหัสสารที่เน้นวิเคราะห์ผู้รับสาร ที่มักจะถูกนำมาปรับใช้ในการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งร่วมสมัยอย่างบิดเบี้ยว อีกทั้งแนวคิดการต่อรองต่อต้านในรูปแบบวัฒนธรรมกระแสรองก็ยังถูกนำมาใช้อย่างผิด ๆ เพราะมักจะถูกนำมาใช้วิเคราะห์ตัวบทอย่างแข็งทื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเพลงที่เป็นเครื่องมือแสวงหาผลกำไรของนายทุน หากวิเคราะห์ให้เห็นถึงโครงสร้างสังคมผ่านระบบทุนนิยมที่แฝงฝังและชักนำความต้องการของเพศชายผ่านร่างกายเพศหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านเสียงร้องถึงแม้ว่าตัวผู้ร้องเพลงมิได้จำเป็นต้องเชื่อหรือรู้สึกตามนั้นเสมอไป แต่เพราะถ้าไม่ปฏิบัติตามความต้องการของนายทุนหรือโปรดิวเซอร์ที่คอยกำกับทิศทางของบทเพลง จะมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อปากท้องของนักร้อง (หรือที่มักถูกเรียกว่าศิลปิน) ดังนั้นการมองตัวบทควรที่จะมองว่าใครเป็นผู้สร้างตัวบทนั้นอย่างแท้จริง มิใช่มองในลักษณะความงดงามชวนฝันของสังคมแบบเสรีนิยมแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจทำให้ตกหลุมพรางของอำนาจทุนนิยมและชายเป็นใหญ่

เหตุที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจากอยากให้ลองสังเกตและตั้งคำถามใหม่ต่อบทเพลงลูกทุ่งที่ทำเพื่อการค้า เนื้อหาล้วนแล้วแต่เป็นความต้องการทางเพศของเพศชาย ที่นำข้อความที่ต้องการยัดเยียดผ่านปากของผู้หญิง เพราะเนื้อเพลงส่วนใหญ่ที่เคยมีมาในแวดวงเพลงลูกทุ่งไทย ล้วนแล้วแต่แต่งจากเพศชายทั้งนั้น การอ้างถึงความรู้สึกผ่องของบทเพลงลูกทุ่ง ประดุจกระจกสะท้อนสังคม จึงเป็นการมองแบบอุดมคติ (romanticized) มากจนเกินไป แม้ว่าผู้วิจารณ์แล้วดูเหมือนจะมีจุดยืนคล้ายกับอีโอดอร์ ออดอร์โน ในประเด็นที่ต้องการเปิดโปงให้เห็นอุตสาหกรรมวัฒนธรรมมีกลไกบางอย่างขับเคลื่อนให้ถูกเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่ผู้วิจารณ์ก็มิได้เห็นด้วยกับแนวคิดของอดอร์โนเสียทั้งหมด โดยเฉพาะการที่จะนำเสนอบทเพลงแบบอุดมคติที่มีแต่ความเท่าเทียมเพื่อเป็นทางออกให้กับสังคม เพียงแต่ต้องการชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของการมองสังคมชนบทผ่านเพลงที่ถูกสร้างภายใต้บริบทธุรกิจ มิได้สวยงามเหมือนอย่างที่นักวิชาการสายวัฒนธรรมมักอ้างถึง และได้ต่อต้านแนวคิดเสรีนิยมว่าด้วยเรื่องเพศวิถีหรือความเท่าเทียมทางเพศ หากแต่ต้องการตั้งคำถามต่อการวิเคราะห์ตัวบทที่ทำให้ดูราวกับกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่แท้จริงคือการเคลือบฉาบความหมายของชนบทให้ดูเป็นธรรมชาติและออกมาจากความจริงเสียมากกว่า

คำถามสุดท้ายที่ต้องการจะถามต่องานเขียน *ผู้หญิงในเพลงเท็งใหญ่เท็งยาว* คือ หากผู้แต่งเป็นผู้ชาย ? แล้วตกลง *เท็งใหญ่เท็งยาว* ยังถือว่าเป็นการต่อรองต่อต้านแทกชนบทประเพณีสังคมได้อยู่หรือไม่? ทว่าบทเพลงเป็นแค่การสร้างความใคร่ (masturbation) ผ่านเนื้อร้องของนักแต่งเพลงชาย ที่มีความปรารถนาทางเพศในแบบที่จินตนาการตนต้องการ (คล้ายกับการเขียนเรื่อง...ตามนิตยสารหรือบล็อกในอินเทอร์เน็ต) จึงใช้อำนาจในฐานะผู้แต่งยัดเยียดความต้องการของตนลงไป โดยให้หญิงสาวนักร้องอาชีพเป็นผู้ถ่ายทอด และหลอกล่อนนักวิชาการสายวัฒนธรรมมานักต่อนัก ให้หลงเชื่อว่าเสียงร่ำร้องนั้นออกมาจากกันบึ้งจิตใจของเธอจริง ๆ